

KOMISJA EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 21.5.2012 r.
COM(2012) 226 final

**KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

Krajowe strategie integracji Romów: pierwszy etap wdrażania unijnych ram

{SWD(2012) 133 final}

**KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

Krajowe strategie integracji Romów: pierwszy etap wdrażania unijnych ram

1. WPROWADZENIE

W ostatnich latach sytuacja Romów¹ stopniowo znalazła się w centrum zainteresowania politycznego w Europie. Romowie, stanowiący największą europejską mniejszość liczącą około 10–12 mln osób, bardzo często stają się ofiarami rasizmu, dyskryminacji i wykluczenia społecznego; żyją w skrajnym ubóstwie oraz pozbawieni są opieki zdrowotnej i godziwych warunków mieszkaniowych. Wiele romskich kobiet i dzieci pada ofiarą przemocy, wykorzystywania oraz handlu ludźmi², nawet w obrębie własnej społeczności. Wiele romskich dzieci zamiast uczęszczać do szkoły, spędza czas na ulicach. Zaległości w edukacji oraz dyskryminacja na rynkach pracy doprowadziły do wysokiego wskaźnika bezrobocia i bierności zawodowej, a także do tego, że Romowie podejmują niskopłatną i niewymagającą kwalifikacji pracę na stanowiskach o niskiej jakości. Prowadzi to do utraty potencjału, co w efekcie jeszcze bardziej utrudnia starania w kierunku zapewnienia wzrostu³. Lepsza integracja Romów stanowi zatem imperatyw zarówno moralny, jak i gospodarczy. Będzie ona ponadto wymagała zmiany nastawienia większości ludzi, a także członków społeczności romskich.

Działania wspierające Romów leżą przede wszystkim w rękach państw członkowskich, gdyż to one ponoszą główną odpowiedzialność oraz mają kompetencje, by zmienić położenie zmarginalizowanych grup społecznych. Unia Europejska udostępniła szereg instrumentów prawnych, politycznych i finansowych, aby wesprzeć państwa członkowskie w tych działaniach. Chociaż sytuacja w poszczególnych krajach europejskich bardzo się różni, podobnie jak potrzeby i niezbędne rozwiązania, wspólne wartości takie jak swoboda przepływu osób oraz prawa podstawowe, jak również wspólne cele, jakimi są stabilność polityczna, dobrobyt gospodarczy, spójność społeczna oraz solidarność między państwami członkowskimi wymagają tego, aby Europa zaangażowała się w kształtowanie polityki integracji Romów. Ponadto utrzymujące się nadal wyzwania w obszarze pełnej integracji Romów, którzy są obywatelami UE, z ich społecznościami, bezpośrednio rzutują na szersze stosunki Unii z państwami trzecimi, na przykład, w

¹ Pojęcie „Romowie” jest używane w niniejszym dokumencie, podobnie jak przez wiele organizacji międzynarodowych i przedstawicieli grup romskich w Europie, w odniesieniu do szeregu różnych grup (Romowie, Sinti, Kale, Cyganie, Romaniczele, Bojasze, Aszkali, Egipcjanie, Jenisze, Domowie, Lomowie itp.) i obejmuje również Wędrowców, bez negowania ich odrębnych cech i różnic w trybie życia i w położeniu tych grup.

² Ocena zagrożenia przestępczością zorganizowaną przeprowadzona przez Europol w 2011 r., s. 26.

³ *Economic costs of Roma exclusion*, raport opracowany przez Bank Światowy, kwiecień 2010 r. http://siteresources.worldbank.org/EXTROMA/Resources/Economic_Costs_Roma_Exclusion_Note_Final.pdf

odniesieniu do obowiązku wizowego nałożonego przez część tych państw trzecich na obywateli niektórych państw członkowskich Unii⁴.

Z tego powodu Komisja Europejska w dniu 5 kwietnia 2011 r. przyjęła Unijne ramy dotyczące krajowych strategii integracji Romów do 2020 r.⁵, wzywając państwa członkowskie do przygotowania lub zmiany krajowych strategii integracji Romów⁶, tak aby skuteczniej radzić sobie z wyzwaniami w obszarze integracji Romów i w sposób wymierny poprawić ich sytuację do 2020 r. Zatwierdzenie ram przez szefów państw i rządów UE⁷ świadczy o tym, że wszystkie państwa członkowskie przywiązują dużą wagę do integracji społecznej Romów pomimo kryzysu gospodarczo-finansowego.

Unijne ramy mają pomóc państwom członkowskim dokonać konkretnych zmian w warunkach życia ludności romskiej poprzez zmianę podejścia do integracji Romów. Dyskryminacja ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne w szkolnictwie, na rynku pracy, w opiece zdrowotnej lub mieszkalnictwie jest już zakazana prawem UE, jednak same przepisy nie wystarczą: państwa członkowskie muszą opracować i wdrożyć zintegrowane i zrównoważone podejście, które łączy wysiłki podejmowane w różnych obszarach, takich jak edukacja, zatrudnienie, opieka zdrowotna i mieszkalnictwo.

Ponadto unijne ramy po raz pierwszy wnoszą kwestię integracji Romów na szczebel UE i wyraźnie wiążą ją ze strategią „Europa 2020”⁸. Zjawisko polegające na nieustannej marginalizacji Romów pod względem socjalnym i gospodarczym bezpośrednio odnosi się do tej strategii. Trzy z pięciu nadrzędnych celów strategii „Europa 2020” są bezpośrednio powiązane z celami unijnych ram dotyczących integracji Romów, tj. walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym, wzrost wskaźnika zatrudnienia oraz ograniczanie odsetka osób przedwcześnie kończących naukę i jednocześnie zwiększanie odsetka osób kształcących się na uczelniach wyższych. W przypadku państw członkowskich, w których społeczność romska jest bardziej liczna, osiągnięcie wystarczających postępów w realizacji celów strategii „Europa 2020” odnoszących się do zatrudnienia, włączenia społecznego i edukacji wymagać będzie bardziej stanowczego i szybszego zajęcia się sytuacją Romów.

Fundusze unijne (przede wszystkim fundusze strukturalne) mogłyby stać się skutecznym narzędziem służącym poprawie sytuacji społeczno-gospodarczej najmniej uprzywilejowanych grup, takich jak Romowie, lecz zbyt mało środków z puli w wysokości 26,5 mld EUR przeznaczonej na wspieranie działań

⁴ Przykładem mogą być obawy wyrażone przez rząd kanadyjski w związku z rosnącą liczbą wniosków o azyl składanych przez obywateli niektórych państw członkowskich Unii.

⁵ Komunikat „Unijne ramy dotyczące krajowych strategii integracji Romów do 2020 r.”, COM(2011)173 z dnia 5 kwietnia 2011 r. W opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie poprawy pozycji społecznej i integracji Romów w Europie, CESE 998/2011 z dnia 16 czerwca 2011 r. oraz opinii Komitetu Regionów w sprawie unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów do 2020 roku, CDR 247/2011 z dnia 14 grudnia 2011 r. wyrażono zdecydowane poparcie dla unijnych ram.

⁶ W komunikacie tym termin „strategia” należy rozumieć jako zarówno szereg zintegrowanych środków politycznych, jak i strategii.

⁷ Konkluzje Rady Europejskiej, EUCO 23/11 z dnia 23 i 24 czerwca 2011 r., w następstwie konkluzji Rady EPSCO w sprawie Unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów do roku 2020, 10665/11 z dnia 19 maja 2011 r.

⁸ http://ec.europa.eu/europe2020/index_pl.htm

podejmowanych przez państwa członkowskie w dziedzinie integracji społecznej w okresie 2007–2013 trafia do społeczności romskich znajdujących się w niekorzystnej sytuacji.

Komisja Europejska zobowiązała się przeanalizować krajowe strategie integracji Romów i przedstawić Parlamentowi Europejskiemu i Radzie wyniki tej analizy, co stanowi cel niniejszego komunikatu. Podczas tej analizy Komisja uwzględnia również szereg uwag przekazanych przez społeczeństwo obywatelskie i inne zainteresowane podmioty oraz uwagi wyrażone w ramach nadzwyczajnej sesji zwołanej przez nową platformę europejską na rzecz integracji Romów w Brukseli dnia 22 marca 2012 r.

Przyjęcie krajowych strategii integracji Romów przyczyni się do wprowadzenia realnych zmian w życiu społeczności romskich. Na kolejnym etapie konieczne będzie skoncentrowanie wysiłków wokół realizacji tych strategii w oparciu o plany działania i przy zastosowaniu szczególnych środków współmiernych do celów w obszarze integracji społecznej Romów oraz przy wsparciu w postaci jasnego harmonogramu działań i odpowiedniego finansowania.

2. OCENA KRAJOWYCH STRATEGII

Do marca 2012 r. wszystkie państwa członkowskie przedstawiły indywidualne krajowe strategie integracji Romów lub odpowiedni zestaw narzędzi politycznych w ramach swojej szerszej strategii integracji społecznej. Niektóre z nich postanowiły zmienić swoje istniejące strategie, opierając się na unijnych ramach, natomiast inne po raz pierwszy opracowały strategie krajowe. Strategie te różnią się w zależności od liczebności społeczności romskiej i wyzwań, jakim muszą stawić czoła państwa członkowskie.⁹

W swojej ocenie Komisja skupia się na analizie podejścia państw członkowskich do czterech kluczowych dziedzin: edukacji, zatrudnienia, opieki zdrowotnej i mieszkalnictwa, oraz sposobu, w jaki rozwiązywane są kwestie wymogów strukturalnych (współpraca ze społeczeństwem obywatelskim, władzami regionalnymi i lokalnymi, monitorowanie, brak dyskryminacji oraz utworzenie krajowego punktu kontaktowego) oraz finansowania. W każdej części w tabeli podsumowującej wymieniono państwa członkowskie, które proponują wprowadzenie w życie szczególnych środków wymaganych w unijnych ramach¹⁰. Państwa członkowskie, które nie zostały wymienione, nie wskazały takich środków i muszą zająć się tymi szczególnymi kwestiami, o ile są one istotne dla społeczności romskiej.

W oparciu o przeprowadzoną analizę w każdej części zamieszczono zbiór zaleceń politycznych wskazujących na cele priorytetowe, którymi powinny zająć się państwa członkowskie – w zależności od sytuacji w każdym kraju – aby wypełnić swoje

⁹ Malta nie przyjęła krajowej strategii integracji Romów, ponieważ na jej terytorium zamieszkuje nieliczna społeczność romska.

¹⁰ Tabela podsumowująca dotycząca czterech obszarów działań konsekwentnie obejmuje dwie grupy zagadnień: **cele**, tj. czy strategię realizują ogólny cel UE w danym obszarze określony w unijnych ramach oraz czy ustanawiają konkretne, szczegółowe i wymierne cele; oraz **środki** (zarówno ogólne jak i szczególne dla Romów).

zobowiązania. Zalecenia te powinny zostać włączone do ogólnych ram w celu walki z ubóstwem i wykluczeniem.

2.1. Cztery główne dziedziny

(a) Edukacja

Celem UE jest dopilnowanie, aby wszystkie dzieci romskie ukończyły co najmniej szkołę podstawową i miały dostęp do edukacji dobrej jakości¹¹.

Wszystkie państwa członkowskie uznają znaczenie edukacji. Większość z nich określiła cele, które zasadniczo wykraczają poza określone w unijnych ramach minimum zakładające ukończenie szkoły podstawowej i obejmują szerszy zakres edukacji od przedszkola¹² do szkoły ponadpodstawowej, czy nawet szkolnictwa wyższego.

W świetle prawa krajowego wszystkie dzieci w wieku szkolnym w UE są objęte obowiązkiem szkolnym. Jednakże jak wynika z przeprowadzonego niedawno przez Agencję Praw Podstawowych badania, co najmniej 10% romskich dzieci w wieku od 7 do 15 lat w wielu państwach członkowskich nie uczęszcza do szkoły¹³. Jako że jest to pierwszy krok w nabywaniu podstawowych umiejętności, państwa członkowskie powinny dążyć do tego, by zwiększyć wskaźnik skolaryzacji. Przede wszystkim, by zwiększyć liczbę dzieci zdobywających wykształcenie podstawowe, państwa członkowskie powinny zwiększyć dostęp do placówek wczesnej edukacji i placówek opiekuńczych, podnieść poziom szkoleń dla nauczycieli i mediatorów oraz poprawić integrację uczniów romskich w szkołach powszechnych.

W niektórych państwach członkowskich przewidywane są środki mające na celu zmniejszenie wskaźnika porzucania nauki na etapie kształcenia średniego, podczas gdy część państw członkowskich zakłada zwiększenie liczby studentów romskich na uczelniach wyższych.

¹¹ Unijne cele w obszarze integracji Romów zostały określone w komunikacie „Unijne ramy dotyczące krajowych strategii integracji Romów do 2020 r.”, COM(2011) 173 z dnia 5 kwietnia 2011 r.

¹² *Preventing Social Exclusion through the Europe 2020 strategy - Early Childhood Development and the Inclusion of Roma Families* – oficjalne sprawozdanie platformy europejskiej na rzecz integracji Romów pod kierownictwem prezydencji belgijskiej, opracowane przez UNICEF oraz Europejskie Obserwatorium Społeczne we współpracy z Belgijską Federalną Służbą Planowania ds. Integracji Społecznej, 2011. <http://www.ecdgroup.com/pdfs/Preventing-Social-Exclusion.pdf>.

¹³ Badanie pokazało, że co najmniej 10% dzieci romskich w wieku od 7 do 15 lat w Grecji, Rumunii, Bułgarii, we Włoszech i Francji nie uczęszcza do szkół: były one nadal w przedszkolu, nie podjęły jeszcze nauki, opuściły rok, całkowicie zaprzestały chodzenia do szkoły lub podjęły już pracę. Największy odsetek takich dzieci odnotowano w Grecji: ponad 35% romskich dzieci nie uczęszcza do szkoły (*The situation of Roma in 11 EU Member States; Survey results at a glance*. Agencja Praw Podstawowych, Bank Światowy, Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju, 2012).

Środki służące zwiększeniu liczby dzieci zdobywających wykształcenie

Środki wymagane w unijnych ramach	Państwa członkowskie, które zajęły się daną kwestią ¹⁴
Poparcie ogólnego celu	BE, BG, CZ, DK, DE, EE, IE, EL, ES, IT, CY, LV, LT, LU, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, UK
Konkretne cele służące redukcji luki w dziedzinie kształcenia	BE, BG, CZ, EL, ES, IT, CY, LU, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, UK
Rozszerzenie dostępu do wczesnej edukacji i placówek opiekuńczych dobrej jakości	CZ, EL, ES, IT, CY, LV, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI
Środki mające zagwarantować, że wszystkie romskie dzieci ukończą co najmniej szkołę podstawową	BE, BG, DE, EE, IE, EL, ES, FR, IT, LV, LU, HU, NL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK
Ograniczenie zjawiska porzucania nauki na etapie szkoły ponadpodstawowej	BG, CZ, IE, EL, ES, FR, IT, HU, AT, PL, PT, RO, SK, FI, UK
Zwiększenie kształcenia wyższego	CZ, ES, IT, HU, PT, FI
Środki służące zapobieganiu segregacji	CZ, EL, ES, HU, PL, RO, SK
Środki wsparcia	BE, CZ, EE, IE, ES, IT, CY, LV, LT, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK

Niektóre państwa członkowskie zapewniają dodatkowe środki wsparcia, takie jak programy nauczania i kształcenia w języku romskim, programy wspomagania nauczania, takie jak pozaszkolna pomoc w nauce czy klasy dla uczniów powtarzających rok, edukacja rodziców, w tym mediacja oraz podnoszenie świadomości znaczenia edukacji.

Przykłady działań służących promowaniu integracji Romów w dziedzinie edukacji

Słowenia dąży do objęcia dzieci romskich procesami edukacji na jak najwcześniejszym etapie (przedszkola). W tym celu angażuje asystentów i mediatorów pochodzenia romskiego. Wyższa jakość szkoleń oferowanych przez placówki kształcenia oraz więcej sieci wsparcia w procesie nauki przyczynią się do wyraźnej poprawy wskaźnika ukończenia szkoły wśród dzieci romskich w zakresie wykształcenia ogólnego (w Ljubljanie wskaźnik w zakresie kształcenia średniego wynosi średnio 54,3% w porównaniu z 18,7% wśród Romów). Ponadto zwraca się uwagę na promowanie kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego Romów.

W **Hiszpanii** wprowadzane są nowe programy mediacyjne, które mają pomóc obniżyć wskaźniki przedwczesnego zakończenia nauki i nieobecności (w szkołach podstawowych docelowo planuje się obniżyć ten wskaźnik z obecnego poziomu 22,5% do 15% do roku 2015, a następnie do 10% do roku 2020).

Model Kauhajoki stosowany w **Finlandii** zakłada zaangażowanie trzech wychowawców pochodzenia romskiego: nauczyciela wychowania przedszkolnego wspierającego dzieci uczestniczące we wczesnej edukacji oraz ich rodziny; koordynatora ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych wspierającego uczniów szkół publicznych, oraz pracownika socjalnego wspierającego młodych ludzi w dalszej edukacji i w znalezieniu zatrudnienia.

¹⁴ Uwzględnione zostały te państwa członkowskie, które realizują strategie dotyczące rodzaju środków podanych w tabeli.

Ponadto w wielu dokumentach jest mowa o wspieraniu romskiej kultury i historii w ogólnych programach nauczania. Zasadniczo w większości strategii podkreśla się, że lepsze zrozumienie kultury jest niezbędne w zwalczaniu stereotypów.

W ramach zintegrowanego podejścia państwa członkowskie powinny zająć się w pierwszej kolejności następującymi kwestiami w dziedzinie edukacji:

- **wyeliminować zjawisko segregacji w szkołach oraz niewłaściwego wykorzystania kształcenia specjalnego;**
- **egzekwować pełen obowiązek szkolny oraz promować szkolenia zawodowe;**
- **zwiększyć dostęp do placówek wczesnej edukacji i placówek opiekuńczych;**
- **podnieść jakość szkoleń dla nauczycieli oraz mediacji szkolnych;**
- **uświadomić rodzicom znaczenie edukacji.**

(b) *Zatrudnienie*

Celem UE jest zmniejszenie nierówności w sferze zatrudnienia pomiędzy Romami i resztą społeczeństwa¹⁵.

Wszystkie państwa członkowskie przyznają, że należy zmniejszyć nierówności w sferze zatrudnienia pomiędzy Romami i resztą społeczeństwa. W tym celu należy propagować podejście zintegrowane we wszystkich państwach członkowskich, zwłaszcza w tych, gdzie społeczność romska jest bardziej liczna lub gdzie różnice są bardziej dostrzegalne. Ponadto strategie dotyczące aktywnej integracji¹⁶ powinny objąć także Romów. W celu osiągnięcia konkretnych wyników państwa członkowskie muszą także określić swoje założenia w formie wymiernych celów opartych na przejrzystych danych bazowych, tak aby można było śledzić osiągnięte postępy.

Społeczność romska zamieszkuje głównie obszary wiejskie, zwłaszcza w państwach członkowskich, w których odnotowuje się wyższy odsetek ludności romskiej. Strategia tych państw członkowskich powinna uwzględniać to rozmieszczenie geograficzne, określając odpowiednie rodzaje aktywności (zarówno w rolnictwie, jak i w innych sektorach), które mogliby wykonywać Romowie, tym samym zapewniając Romom faktyczne możliwości zatrudnienia.

Środki służące zwiększeniu udziału w rynku pracy

Środki wymagane w unijnych ramach	Państwa członkowskie, które zajęły się daną kwestią
Poparcie ogólnego celu	Wszystkie państwa członkowskie

¹⁵ W większości państw członkowskich liczba osób deklarujących, że są bezrobotne, była przynajmniej dwukrotnie wyższa wśród Romów w porównaniu z resztą społeczeństwa. We Włoszech, w Republice Czeskiej oraz na Słowacji nawet 4 do 5 razy więcej osób deklarujących, że są bezrobotne, to Romowie (*The situation of Roma in 11 EU Member States; Survey results at a glance*. Agencja Praw Podstawowych, Bank Światowy, Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju, 2012).

¹⁶ Zalecenie Komisji 2008/867/WE w sprawie aktywnej integracji osób wykluczonych z rynku pracy (Dz.U. L 307 z 11.18.2008, s. 11).

Konkretne cele służące zmniejszeniu nierówności w sferze zatrudnienia	BG, CZ, EL, ES, FR, HU, PL, PT, RO, SI, SK, FI
Ogólne środki zgodnie z zasadą równego traktowania służące zmniejszeniu nierówności w sferze zatrudnienia	DK, DE, EE, IE, FR, CY, LV, LU, NL, AT, PL, SE
Dodatkowe lub konkretne środki w odniesieniu do Romów ¹⁷	BG, CZ, IE, ES, HU, AT, PT, RO, SI, SK, FI, SE
Dostęp do mikrokredytów	IE, EL, ES, FR, IT, HU, PT, RO, SK, FI
Urzednicy państwowi w sektorze publicznym	IE
Zindywidualizowane usługi	IE, IT, HU, PT, RO, FI, SE
Podjęcie zintegrowane	BG, CZ, ES, HU, SI, SK, FI, UK

Tylko niektóre państwa członkowskie przewidziały środki sugerowane w unijnych ramach, takie jak zapewnianie dostępu do mikrokredytów, zatrudnianie wykwalifikowanych urzędników państwowych w sektorze publicznym oraz zapewnianie zindywidualizowanych usług i mediacji. Część państw członkowskich przewiduje inne konkretne środki mające na celu zapewnienie Romom niedyskryminacyjnego dostępu do rynku pracy, w tym na przykład kształcenie zawodowe i zdobywanie kwalifikacji w trakcie pracy lub łatwiejszy dostęp do placówek opieki nad dziećmi. Niektóre państwa członkowskie planują również dodatkowe środki oprócz tych zaproponowanych w unijnych ramach.

Przykłady działań służących promowaniu integracji Romów w dziedzinie zatrudnienia

Hiszpania zamierza zwiększyć poziom zatrudnienia wśród ludności romskiej z 44% (w 2011 r.) do 50% w 2015 r., a docelowo 60% w 2020 r., ustanawiając konkretny cel w zakresie zatrudnienia kobiet romskich. Programy będą służyć promowaniu niezbędnych umiejętności, a równocześnie ułatwią dostęp do zwykłych programów szkoleniowych w zakresie uzyskania zatrudnienia.

Austria promuje dostęp młodych Romów ze społeczności miejscowej i społeczności migrantów do rynku pracy, realizując udoskonalony program Thara, który zakłada pracę na rzecz społeczności, doradztwo oraz szkolenia. Poprzedni program Thara (2011–2012) skupiał się na dostępie obywateli i migrantów romskiego pochodzenia do rynku pracy i objął 107 Romów i 56 uczestników reprezentujących administrację publiczną i społeczeństwo obywatelskie. Opierając się na ustaleniach z poprzedniego projektu, bieżący projekt skupia się bardziej na integracji na rynku pracy, w tym na wspieraniu samozatrudnienia.

Bulgaria zamierza podnieść stopę zatrudnienia Romów do 2015 r., przede wszystkim przy wsparciu w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, poprzez organizację programów szkoleniowych dla ponad 28 000 bezrobotnych i zatrudnionych Romów w celu podniesienia ich zdolności do zatrudnienia i kwalifikacji oraz poprzez wyszkolenie 1500 osób w zakresie zarządzania i przedsiębiorczości.

Wzrost udziału Romów w rynku pracy w państwach członkowskich, w których liczba ludności romskiej jest wysoka, przyniesie wyraźne korzyści gospodarcze, szczególnie w czasie kryzysu gospodarczego.

¹⁷

Konkretne środki mają na celu zapewnienie Romom niedyskryminacyjnego dostępu do rynku pracy, w tym na przykład kształcenia zawodowego i zdobywania kwalifikacji w trakcie pracy, mediacji, łatwiejszego dostępu do opieki nad dziećmi itp.

W ramach zintegrowanego podejścia państwa członkowskie powinny w pierwszej kolejności podjąć następujące działania w dziedzinie zatrudnienia:

- **zapewnić dostosowaną do indywidualnych potrzeb pomoc w znalezieniu pracy oraz usługi w obszarze zatrudnienia;**
- **wspierać przejściowe programy prac publicznych połączone z edukacją, a także społeczne przedsiębiorstwa zatrudniające Romów lub świadczące im konkretne usługi;**
- **wspierać Romów w zdobywaniu pierwszego doświadczenia zawodowego oraz kwalifikacji w trakcie pracy;**
- **wyeliminować bariery, w tym dyskryminację, utrudniające podjęcie pierwszej pracy lub powrót na rynek pracy, szczególnie w przypadku kobiet;**
- **zapewnić większe wsparcie dla samozatrudnienia i przedsiębiorczości.**

(c) Opieka zdrowotna

Unia stawia sobie za cel zmniejszenie różnic w dostępie do opieki zdrowotnej między Romami i resztą społeczeństwa.

Choć we wszystkich państwach członkowskich dostęp do opieki zdrowotnej jest powszechny, w rzeczywistości nie wszyscy Romowie mogą korzystać z usług medycznych w takim samym zakresie, co reszta społeczeństwa. Większość państw członkowskich dąży do poprawy dostępu Romów do opieki zdrowotnej poprzez pomoc potrzebującym i inne metody. Niektóre państwa członkowskie zaczęły stosować środki służące zmniejszeniu różnic w dostępie do opieki zdrowotnej między Romami i resztą obywateli. Środki te obejmowały szereg działań zapobiegawczych, które wykraczają poza działania uwypuklone w ramach unijnych. Jednak niewiele państw członkowskich zdefiniowało kompleksowe podejście do kwestii poprawy stanu zdrowia Romów.

Niektóre państwa członkowskie już uruchomiły lub zamierzają uruchomić programy, których celem jest zaangażowanie wykwalifikowanych Romów jako mediatorów w celu poprawy dostępu do opieki zdrowotnej. Takie inicjatywy są bardzo mile widziane. Niemniej jednak konieczne jest uzupełnienie tych środków o inne działania, tak aby istotnie wpłynąć na różnice w dostępie do opieki zdrowotnej między Romami a resztą społeczeństwa.

Za główne wyzwanie uznano konieczność przyjęcia systematycznego i zintegrowanego podejścia do kwestii zdrowia. Wymaga to koordynacji działań pomiędzy sektorem opieki zdrowotnej i innymi sektorami, przede wszystkim sektorem edukacji, mieszkalnictwa, zatrudnienia i niedyskryminacji.

Środki zmierzające do poprawy opieki zdrowotnej

Środki wymagane w unijnych ramach	Państwa członkowskie, które zajęły się daną kwestią
Poparcie ogólnego celu	BG, CZ, IE, EL, ES, FR, IT, HU, RO, SI, SK, SE

Konkretne cele służące zmniejszeniu różnic w dostępie do opieki zdrowotnej	BG, CZ, IE, EL, ES, FR, IT, HU, RO, SI, SK
Ogólne środki oparte na istniejących strukturach służące zmniejszeniu różnic w dostępie do opieki zdrowotnej	DK, DE, EE, FR, CY, LV, LU, NL, AT, PL, PT, SE
Dostęp, zwłaszcza dla kobiet i dzieci, do opieki zdrowotnej dobrej jakości	EE, EL, ES, FR, IT, HU, PL, SK, SE
Dodatkowe środki ¹⁸	BE, BG, CZ, EE, ES, HU, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK

Niektóre państwa członkowskie podkreślają konieczność skoncentrowania się na zdrowiu matek i dzieci¹⁹. Część państw członkowskich podkreśla znaczenie szkoleń dla pracowników sektora opieki zdrowotnej w zakresie pracy z pacjentami wywodzącymi się z różnych środowisk społeczno-kulturowych.

Przykłady działań służących promowaniu integracji Romów w dziedzinie opieki zdrowotnej

Węgry zamierzają przeszkolić 2 000 kobiet romskich ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz ułatwić nabywanie praktycznych doświadczeń w dziedzinie opieki społecznej, opieki nad dziećmi oraz ochrony dzieci, jak również zdobywanie doświadczeń w roli pracowników socjalnych wspierających rodziny, pracowników środowiskowych, pracowników pomagających znaleźć zatrudnienie oraz mediatorów w dziedzinie opieki zdrowotnej.

Irlandia udostępniła szeroki zakres świadczeń zdrowotnych dla Wędrowców Irlandzkich, takich jak jednostki ochrony zdrowia Wędrowców oraz projekty podstawowej opieki zdrowotnej (obejmujące mediatorów ds. zdrowia oraz pielęgniarki środowiskowe dla Wędrowców). Od 1994 r. niektóre kobiety ze społeczności Wędrowców przechodzą szkolenie dla mediatorów ds. zdrowia danej społeczności, aby opracować podstawową opiekę zdrowotną opartą na wartościach społeczności Wędrowców.

Rząd **rumuński** zatrudnił do końca 2011 r. około 450 mediatorów ds. zdrowia, aby zwiększyć dostęp Romów do publicznej opieki zdrowotnej. Zadaniem mediatorów jest usprawnianie dialogu między Romami a placówkami służby zdrowia i ich personelem. W sposób czynny pomagają oni romskiej społeczności uzyskać dokumenty tożsamości, zadbać o ubezpieczenie zdrowotne, zarejestrować się na liście lekarzy rodzinnych oraz informują matki o różnych problemach zdrowotnych. Jako że jest to pozytywny przykład działań, jednym z celów w obszarze integracji Romów jest zwiększenie o 25% liczby mediatorów ds. zdrowia przed upływem 2020 r.

Jednak zobowiązania te muszą zostać poparte jasnym harmonogramem ich wdrażania oraz określeniem wymiernych celów, aby można było monitorować postępy. Ponadto wiele państw członkowskich musi przeznaczyć większe środki finansowe na zmniejszenie nierówności w dostępie do opieki zdrowotnej.

W ramach zintegrowanego podejścia państwa członkowskie powinny podjąć w pierwszej kolejności następujące działania w dziedzinie opieki zdrowotnej:

¹⁸ Środki te dotyczą profilaktyki, np. poprawy wskaźnika szczepień oraz kampanii promujących zdrowy styl życia wśród Romów, ale również zdrowia reprodukcyjnego (np. zapobieganie ciążyom wśród nastolatków). Niektóre państwa członkowskie wymieniają również środki zapobiegające dyskryminującym zachowaniom wśród pracowników służby zdrowia.

¹⁹ Priorytetem jest tutaj zdrowie reprodukcyjne i profilaktyka, w tym podniesienie wskaźnika szczepień.

- rozszerzyć zakres ubezpieczenia zdrowotnego oraz podstawowego ubezpieczenia społecznego i związanych z tym usług (także poprzez zajęcie się kwestią rejestracji u władz lokalnych);
- poprawić dostęp Romów oraz innych grup w szczególnie trudnej sytuacji do świadczeń podstawowych, specjalistycznych oraz w nagłych wypadkach;
- zorganizować kampanie informacyjne na temat regularnych badań kontrolnych, opieki przedporodowej i poporodowej, planowania rodziny i szczepień;
- dopilnować, by profilaktyka w zakresie zdrowia objęła także Romów, a w szczególności romskie kobiety i dzieci.
- poprawić warunki bytowe, przede wszystkim w osiedlach dotkniętych zjawiskiem segregacji.

(d) *Mieszkalnictwo i podstawowe świadczenia*

Celem UE jest zmniejszenie nierówności pomiędzy udziałem Romów a udziałem reszty społeczeństwa w dostępie do mieszkalnictwa i obiektów użyteczności publicznej.

Chociaż wszystkie państwa członkowskie są zgodne co do tego, że konieczna jest poprawa warunków mieszkaniowych wielu Romów, niewiele z nich proponuje konkretne środki w ramach zintegrowanego podejścia do poprawy sytuacji Romów. Odrębne środki, które nie są częścią kompleksowego podejścia do mieszkalnictwa, obejmującego inne środki towarzyszące w dziedzinie edukacji, zatrudnienia i opieki zdrowotnej, mogą nie przynieść trwałych rezultatów. Zachęca się w związku z tym państwa członkowskie, aby rozważyły rozszerzenie zakresu swoich działań w dziedzinie mieszkalnictwa, planowania przestrzennego oraz rozwoju obszarów wiejskich i uczyniły z nich element swoich kompleksowych planów. Niektóre państwa członkowskie, zwłaszcza te ze stosunkowo niewielką społecznością romską, zajmują się problemami mieszkaniowymi Romów w ramach istniejących struktur. Część państw członkowskich zajmuje się kwestią dostępu do mieszkań, w tym mieszkań socjalnych.

Środki służące poprawie sytuacji mieszkaniowej

Środki wymagane w unijnych ramach	Państwa członkowskie, które zajęły się daną kwestią
Poparcie ogólnego celu	Wszystkie państwa członkowskie (z wyjątkiem LT)
Konkretne cele służące zmniejszeniu nierówności w dostępie do mieszkań oraz obiektów użyteczności publicznej	Wszystkie państwa członkowskie (z wyjątkiem LT)
Ogólne środki opierające się na istniejących strukturach	DK, DE, EE, LV, LU, NL, AT, SE
Dostęp do mieszkań, w tym mieszkań socjalnych	BG, CZ, DK, DE, IE, ES, IT, CY, HU, AT, PT, SI, SK, SE,

Zaspokojenie potrzeb społeczności nieprowadzących osiadłego trybu życia	BE, IE, FR, AT, UK
Podejście zintegrowane	CZ, ES, FR, HU, PT, RO, FI,

Tylko niektóre państwa członkowskie przewidują szczególne środki propagujące niedyskryminujący dostęp do mieszkań. Większość państw członkowskich, na terenie których żyją Wędrowcy, uwzględnia szczególne środki dla społeczności nieprowadzących osiadłego trybu życia. Istotne jest zaangażowanie władz regionalnych i lokalnych, jak również lokalnych społeczności romskich i innych, tak aby państwa członkowskie mogły znaleźć trwałe rozwiązania.

Przykłady działań służących promowaniu integracji Romów w dziedzinie mieszkalnictwa

W **Zjednoczonym Królestwie** walijskie władze regionalne uruchomiły specjalne środki w celu poprawy zakwaterowania i dostępu do usług dla Romów i Wędrowców. Środki udostępnione władzom lokalnym przez rząd walijski na finansowanie remontów oraz budowę nowych obiektów zwiększono z 75% do 100%.

W celu promowania integracji społecznej osób żyjących w środowiskach dotkniętych zjawiskiem segregacji, na **Węgrzech** zostaną wdrożone zintegrowane programy, przy wykorzystaniu środków z EFS i EFRR, mające na celu poprawę warunków socjalnych, społecznych, edukacyjnych, zdrowotnych, mieszkaniowych i warunków zatrudnienia. Oprócz stworzenia lokalnych ośrodków, które będą świadczyć usługi higieniczne i inne na rzecz mieszkańców, w działaniach zostaną uwzględnione również potrzeby mieszkaniowe, w tym mieszkalnictwo socjalne.

We **Francji** niektóre władze lokalne stworzyły „wioski integracyjne” w celu zaspokojenia potrzeb osób znajdujących się w gorszym położeniu, w tym Romów mieszkających w nielegalnych osiedlach. Wzorując się na nich, inne władze lokalne będą wdrażać projekty przy wsparciu z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Biorąc pod uwagę znaczenie szczebla lokalnego dla kwestii mieszkalnictwa, zachęca się państwa członkowskie do promowania rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność oraz zintegrowanych inwestycji terytorialnych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności²⁰.

W ramach zintegrowanego podejścia państwa członkowskie powinny w pierwszej kolejności podjąć następujące działania w dziedzinie mieszkalnictwa:

- **wyeliminować zjawisko segregacji;**
- **ułatwić realizację zintegrowanego lokalnego podejścia do problemu mieszkalnictwa ze szczególnym uwzględnieniem obiektów użyteczności publicznej oraz infrastruktury usług socjalnych;**
- **w stosownych przypadkach poprawić dostępność, przystępność cenową oraz jakość mieszkań socjalnych oraz obozowisk z dostępem do przystępnych cenowo usług, w ramach zintegrowanego podejścia.**

²⁰ *Elements for a Common Strategic Framework 2014-2020*, dokument roboczy służb Komisji (2012) 61 wersja ostateczna, 14 marca 2012 r.

2.2. Ocena wymogów strukturalnych

W unijnych ramach wezwano państwa członkowskie do realizacji ukierunkowanego podejścia zgodnego ze wspólnymi podstawowymi zasadami integracji Romów i do zapewnienia spójności krajowych strategii integracji Romów z krajowymi programami reform w ramach strategii „Europa 2020”.

(a) Mobilizacja władz regionalnych/lokalnych oraz społeczeństwa obywatelskiego

W unijnych ramach podkreślono potrzebę stałego dialogu z władzami regionalnymi i lokalnymi, jak również z romskim społeczeństwem obywatelskim podczas opracowywania, wdrażania oraz monitorowania strategii krajowych.

Choć większość państw członkowskich podkreśla lokalne projekty i inicjatywy podejmowane przez władze lokalne lub regionalne w celu propagowania integracji Romów, tylko niektóre z nich wyraźnie przewidują zaangażowanie tych władz w wdrażanie i monitorowanie strategii. Ponadto niemal nic nie wskazuje na to, aby przeprowadzono konsultacje lub zaangażowano te lokalne podmioty publiczne w opracowywanie strategii. W bardzo niewielu przypadkach państwa członkowskie nie określają wyraźnych środków na szczeblu krajowym, natomiast konkretne programy są wdrażane na szczeblu regionalnym i lokalnym.

Jeśli chodzi o społeczeństwo obywatelskie, niektóre państwa członkowskie przeprowadziły szeroko zakrojone konsultacje z przedstawicielami Romów oraz organizacjami społeczeństwa obywatelskiego podczas opracowywania swoich dokumentów strategicznych, chociaż wydaje się, że zgłoszone uwagi nie zawsze zostały wzięte pod uwagę.

Mobilizacja władz regionalnych i lokalnych oraz społeczeństwa obywatelskiego

Środki wymagane w unijnych ramach	Państwa członkowskie, które zajęły się daną kwestią
Konsultacje z władzami lokalnymi i regionalnymi lub przedstawicielami Romów/społeczeństwa obywatelskiego podczas opracowywania strategii	BE, BG, DK, DE, EE, IE, ES, FR, IT, LV, HU, NL, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK
Przewidywane zaangażowanie władz regionalnych i lokalnych w proces wdrażania	BE, BG, CZ, DE, IE, EL, ES, FR, CY, LV, LT, AT, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK
Przewidywane zaangażowanie przedstawicieli Romów/społeczeństwa obywatelskiego w proces wdrażania	BE, BG, DE, IE, EL, ES, FR, LV, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK

Większość państw członkowskich nie wyjaśniła jednak, w jaki sposób wyobraża sobie współpracę między władzami regionalnymi i lokalnymi a społeczeństwem obywatelskim i społecznościami Romów podczas wdrażania i monitorowania strategii. Państwa członkowskie muszą spotęgować wysiłki, aby w znaczący sposób zaangażować władze regionalne i lokalne oraz społeczeństwo obywatelskie na wszystkich etapach krajowych strategii.

W ramach podejścia zintegrowanego państwa członkowskie powinny w pierwszej kolejności:

- ściśle zaangażować władze regionalne i lokalne w przegląd, wdrażanie i monitorowanie strategii, zgodnie z ich szczególnymi kompetencjami;
- zaangażować społeczeństwo obywatelskie, w tym organizacje romskie, we wdrażanie i monitorowanie strategii;
- zapewnić koordynację między różnymi poziomami sprawowania rządów zaangażowanymi we wdrażanie strategii;
- wprowadzić kwestię integracji Romów do programów regionalnych i lokalnych;
- wykorzystać środki z Europejskiego Funduszu Społecznego, aby wzmocnić potencjał organizacji romskich.

(b) Skuteczne monitorowanie i ocena wdrażania polityki

W unijnych ramach wzywa się państwa członkowskie do uwzględnienia w swoich strategiach solidnych metod monitorowania w celu oceny skutków działań na rzecz integracji Romów oraz mechanizmu przeglądu służącego dostosowaniu strategii.

Niektóre państwa członkowskie uznają konieczność stworzenia silnego systemu monitorowania, a niektóre z nich dążą do wprowadzenia takiego systemu lub przynajmniej planują jego opracowanie. Część państw członkowskich z powodzeniem przetestowała podejście terytorialne do monitorowania zmian sytuacji, zwłaszcza na tych obszarach, gdzie ubóstwo jest bardziej dotkliwie. Konieczne jest jednak podjęcie znacznych wysiłków, by spełnić oczekiwania sformułowane w unijnych ramach i by w stosownych przypadkach zapewnić odpowiednią sprawozdawczość na temat integracji społeczno-ekonomicznej Romów w ramach realizacji strategii „Europa 2020”.

Monitorowanie i wdrażanie

Środki wymagane w unijnych ramach	Państwa członkowskie, które zajęły się daną kwestią
Solidny system monitorowania pozwalający ocenić skutki	IE, LV, PT, SK
Mechanizm przeglądu służący dostosowaniu strategii	BG, IE, EL, ES, LV, SK, FI, SE

W ramach zintegrowanego podejścia państwa członkowskie powinny:

- opracować solidne systemy monitorowania lub korzystać z takich systemów poprzez określenie poziomu bazowego, odpowiednich wskaźników oraz wymiernych celów we współpracy, w miarę możliwości, z krajowymi urzędami statystycznymi;
- dopilnować, aby każdy program przewidywał ocenę jego znaczenia, skuteczności, wydajności oraz skutków.

(c) *Niedyskryminacja oraz ochrona praw podstawowych*

W unijnych ramach wzywa się państwa członkowskie do zadbania o to, aby Romowie nie byli dyskryminowani, lecz byli traktowani na równi z innymi osobami i posiadali jednakowy dostęp do wszelkich praw podstawowych zagwarantowanych w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej.

Wszystkie państwa członkowskie zwracają w swoich strategiach uwagę na propagowanie niedyskryminacji oraz na ochronę praw podstawowych. W większości strategii konkretna część lub rozdział poświęcone są podnoszeniu świadomości na temat praw podstawowych oraz zwalczaniu dyskryminacji lub łamania praw człowieka (w tym walce z handlem ludźmi).

Środki służące propagowaniu praw człowieka oraz niedyskryminacji

Środki wymagane w unijnych ramach	Państwa członkowskie, które zajęły się daną kwestią
Wysiłki w dziedzinie praw człowieka i niedyskryminacji	BE, BG, CZ, DK, DE, EE, IE, EL, ES, FR, IT, CY, LV, LT, LU, HU, NL, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK

Rozwiązanie kwestii braku rejestracji Romów w krajowych systemach ewidencji ludności oraz braku dokumentów tożsamości w stosownych przypadkach, to bezwzględny warunek wstępny zapewnienia równego dostępu do usług publicznych. Państwa członkowskie, w których występuje tego rodzaju problem, powinny się nim natychmiast zająć, stosując w tym celu odpowiednie środki.

Wzmoczenie walki z dyskryminacją i rasizmem, także w odniesieniu do ludności romskiej, musi być częścią zdecydowanego podejścia w każdym państwie członkowskim. Powinno opierać się to na pełnym poszanowaniu przez wszystkich prawa UE²¹ i prawa krajowego oraz na podnoszeniu świadomości społecznych korzyści płynących z integracji Romów. Pomocne w podnoszeniu takiej świadomości oraz w przeciwdziałaniu stygmatyzacji Romów mogą być kontakty międzykulturowe.

Dzieci romskie są grupą znajdującą się w szczególnie trudnej sytuacji, jeśli chodzi o dostęp do praw podstawowych; kwestia ta jest rzadko podnoszona poza dziedziną edukacji i zdrowia. Niektóre strategie przewidują poświęcenie szczególnej uwagi sytuacji kobiet romskich, chociaż potrzebne są dodatkowe wysiłki, aby umożliwić im korzystanie z przysługujących im praw.

Znacząca liczba Romów mieszkających w państwach członkowskich to obywatele państw trzecich legalnie przebywających na terytorium Unii, którzy zmagają się z tymi samymi trudnościami, co migranci pochodzący spoza Unii. Nie należy ich

²¹ Dyrektywa Rady 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzająca w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne (Dz.U. L 180 z 19.7.2000). Decyzja ramowa 2008/913/WSiSW z dnia 28 listopada 2008 r. w sprawie zwalczania pewnych form i przejawów rasizmu i ksenofobii za pomocą środków prawnokarnych (Dz.U. L 328 z 6.12.2008).

dyskryminować, lecz zapewnić jednakowe prawa, które przysługują migrantom spoza UE.

W ramach podejścia zintegrowanego państwa członkowskie powinny w pierwszej kolejności:

- **dopilnować, aby wszyscy Romowie zostali zarejestrowani w stosownych urzędach;**
- **nasilić walkę z dyskryminacją i rasizmem, w tym z wielokrotną dyskryminacją;**
- **budować zrozumienie opinii publicznej w zakresie wspólnych korzyści płynących z integracji Romów;**
- **zwalczać pracę wśród dzieci i skuteczniej zająć się zjawiskiem handlu ludźmi, między innymi poprzez podjęcie międzynarodowej współpracy.**

(d) Krajowe punkty kontaktowe

W unijnych ramach wezwano państwa członkowskie do powołania krajowego punktu kontaktowego ds. krajowej strategii integracji Romów oraz organu odpowiedzialnego za koordynację opracowywania i realizacji tej strategii. Wszystkie państwa zastosowały się do tego wezwania i obecnie posiadają krajowe punkty kontaktowe, większość z nich na wysokim szczeblu²². Wyraźne wskazanie organów koordynujących we wszystkich 27 państwach członkowskich stanowi postęp w porównaniu z wcześniejszą sytuacją i jest mocnym dowodem na to, że istnieje polityczna wola, by zmierzyć się z wyzwaniem w obszarze integracji Romów²³. Jednocześnie należy zapewnić ścisłą współpracę między krajowymi punktami kontaktowymi i organami odpowiedzialnymi za finansowanie i wdrażanie.

Krajowe punkty kontaktowe

Środki wymagane w unijnych ramach	Państwa członkowskie, które zajęły się daną kwestią
Ustanowienie krajowego punktu kontaktowego	Wszystkie państwa członkowskie

Należy wprowadzić w życie wszystkie środki, tak aby krajowe punkty kontaktowe mogły skutecznie koordynować politykę w zakresie integracji Romów.

2.3. Ocena Finansowania Środków

W unijnych ramach wezwano państwa członkowskie do przeznaczenia na środki w zakresie integracji Romów odpowiednich funduszy z budżetów krajowych, które to fundusze, w razie potrzeby, zostaną uzupełnione poprzez finansowanie unijne i międzynarodowe. Z oceny krajowych strategii wynika, że większość państw członkowskich nie przeznaczyła wystarczających zasobów budżetowych na integrację Romów. Jedynie kilka państw członkowskich określiło zasoby budżetowe i konkretne kwoty na środki w ramach polityki integracji Romów.

²² Zobacz krajowe punkty kontaktowe: http://ec.europa.eu/justice/discrimination/roma/national-strategies/index_en.htm

²³ W Grecji powołanie krajowego punktu kontaktowego przewiduje się na drugą połowę 2012 r.

By zapewnić wdrożenie polityki integracji Romów, niektóre państwa członkowskie zamierzają polegać głównie na finansowaniu UE, zwłaszcza z Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Choć polityka rozwoju obszarów wiejskich stwarza możliwości wspierania grup w szczególnie trudnej sytuacji, takich jak Romowie, w przypadku większości strategii nie ma żadnego odniesienia do Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Przydziały środków w budżecie przeznaczone na krajowe strategie integracji Romów powinny być zgodne z podejściem terytorialnym, zakładającym zaspokajanie szczególnych potrzeb obszarów geograficznych najbardziej dotkniętych ubóstwem lub grup docelowych najbardziej narażonych na dyskryminację lub wykluczenie, ze szczególnym uwzględnieniem społeczności marginalizowanych, takich jak Romowie²⁴.

Przydział funduszy

Środki wymagane w unijnych ramach	Państwa członkowskie, które zajęły się daną kwestią
Brak wskazania środków	IE, FR, CY, LU, NL, AT, FI, UK
Brak przydziałów budżetowych	BE, DK, DE, EE, ES
Wskazanie przydziałów środków z budżetów krajowych	BG, EL, LV, LT, HU, PL, RO, SI, SK, SE
Wskazanie przydziałów środków międzynarodowych/UE	CZ, EL, LV, LT, HU, PL, PT, RO, SI, SK

Państwa członkowskie powinny w lepszym i większym zakresie wykorzystywać środki unijne na integrację Romów w ramach swoich wysiłków na rzecz poprawy wskaźnika absorpcji funduszy.

By zapewnić trwale wdrożenie krajowych strategii integracji Romów, państwa członkowskie powinny wykazać wyraźne zaangażowanie w kwestię zagwarantowania finansowania do 2020 r., tym samym wykazując wolę polityczną, by zaradzić zjawisku wykluczenia Romów.

3. WYZWANIA W KRAJACH OBJĘTYCH PROCESEM ROZSZERZENIA

W unijnych ramach podkreślono, że cele UE związane z integracją Romów odnoszą się w równym stopniu do krajów objętych procesem rozszerzenia. Krajowe strategie integracji Romów w tych państwach powinny zostać poddane przeglądowi zgodnie z

²⁴ Komisja Europejska współpracuje z Bankiem Światowym przy opracowaniu metodologii mapowania, jak również map ubóstwa i wykluczenia w odniesieniu do większości państw członkowskich, które przystąpiły do UE od 2004 r. włącznie. W 2011 r. Europejska Sieć Obserwacyjna Planowania Przestrzennego ogłosiła zaproszenie do składania wniosków dotyczących opracowania map ubóstwa i wykluczenia dla niektórych państw członkowskich, które przystąpiły do UE przed 2004 r. Pod koniec 2011 r. Komisja Europejska zaproponowała, aby w następnym okresie programowania państwa członkowskie zaprezentowały, jaki wkład w zwalczanie ubóstwa wnoszą ich umowy o partnerstwie oraz programy operacyjne, poprzez skoncentrowanie swoich wysiłków na konkretnych obszarach geograficznych lub grupach docelowych.

ich celami i odzwierciedlać kompleksowe podejście wymagane w unijnych ramach. Zostało to wyraźnie podkreślone w opracowanej przez Komisję strategii rozszerzenia oraz dokumencie zawierającym główne wyzwania na lata 2011–2012²⁵.

Komisja ściśle monitoruje rozwój sytuacji w swoich rocznych sprawozdaniach z postępów. Oprócz skupiania się na czterech głównych dziedzinach określonych w unijnych ramach, kraje Bałkanów Zachodnich oraz Turcja muszą zwrócić szczególną uwagę na ułatwianie dostępu do dokumentów tożsamości oraz rejestracji w lokalnych urzędach²⁶. Władze krajowe w krajach objętych procesem rozszerzenia muszą w dalszym ciągu angażować się w podejmowanie konkretnych działań we wszystkich odnośnych obszarach²⁷.

Szereg środków jest już finansowanych w krajach kandydujących w ramach związanego z zasobami ludzkimi komponentu Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej (IPA). Kraje będące beneficjentami posiadają w swoich programach operacyjnych dział poświęcony grupom w szczególnie trudnej sytuacji oraz Romom, który zajmuje się propagowaniem integracji społecznej, w tym szkoleniami, doradztwem zawodowym oraz działaniami na rzecz zwiększenia uczestnictwa w rynku pracy.

By w dalszym ciągu wspierać kraje objęte procesem rozszerzenia w ich wysiłkach na rzecz promowania integracji Romów, Komisja podjęła działania zmierzające do lepszego wykorzystania funduszy w ramach IPA, tak aby w bardziej strategiczny i zorientowany na rezultaty sposób zająć się kwestią integracji Romów na szczeblu krajowym i regionalnym²⁸.

Lepsza integracja Romów jest kwestią sprawiedliwości społecznej oraz budowania w krajach objętych procesem rozszerzenia społeczeństw bardziej sprzyjających integracji społecznej. Stanowi to część wspólnych wartości Unii; kraje objęte procesem rozszerzenia zachęca się do ich przyjęcia w ramach dążenia do przystąpienia do Unii. Bieżąca sytuacja Romów żyjących w złych warunkach w krajach objętych procesem rozszerzenia pociąga za sobą jednak negatywne konsekwencje, tj. wzrasta liczba Romów, którzy decydują się na tymczasową migrację do państw członkowskich UE w ramach ruchu bezwizowego, a nawet na wnioskowanie o azyl²⁹. Może to mieć negatywny wpływ na proces liberalizacji systemu wizowego, który jest jednym z największych osiągnięć na drodze do integracji Bałkanów Zachodnich z UE. Kraje objęte procesem rozszerzenia muszą zwiększyć swoje wysiłki w celu dalszej integracji swoich obywateli pochodzenia

²⁵ COM(2011) 666.

²⁶ Deklaracja Zagrzebska z dnia 27 października 2011 r., zatwierdzona na konferencji w sprawie zapewnienia dokumentów stanu cywilnego oraz rejestracji w Europie Południowo-Wschodniej.

²⁷ Zobowiązanie to obejmuje: ustanowienie i przegląd odpowiednich ogólnych i szczegółowych planów i programów działania w czterech głównych dziedzinach, ułatwienie dostępu do dokumentów tożsamości i rejestracji; propagowanie wczesnej edukacji oraz ograniczenie przedwczesnego porzucania nauki przez Romów; stymulowanie zatrudnienia Romów w sektorze publicznym i prywatnym; zapobieganie dyskryminacji w opiece społecznej i służbie zdrowia, poprawa warunków mieszkaniowych Romów, zwłaszcza tych żyjących w nielegalnych osiedlach.

²⁸ Wdrożenie jest monitorowane za pomocą mechanizmu przewidzianego w układzie o stabilizacji i stowarzyszeniu (SAA) oraz rocznych sprawozdań z postępów; działania następcze związane z wnioskami operacyjnymi zostaną określone w 2012 r. na posiedzeniach komitetu SAA.

²⁹ SEC(2011) 695 i SEC(2011) 1570.

romskiego. Powinno to również obejmować trwałe rozwiązania dla uchodźców i przesiedleńców wewnętrznych, z których wielu to Romowie³⁰.

4. PERSPEKTYWY

Sporządzona przez Komisję ocena krajowych strategii integracji Romów pokazuje, że państwa członkowskie podejmują starania w celu opracowania kompleksowego podejścia do kwestii integracji Romów. Jednak na szczeblu krajowym konieczne są dużo większe wysiłki. Za integrację społeczno-ekonomiczną Romów w dalszym ciągu odpowiadają przede wszystkim państwa członkowskie, które będą musiały spotęgować swoje wysiłki, aby wywiązać się ze swoich obowiązków, poprzez przyjęcie bardziej konkretnych środków, obranie wyraźnych celów z wymiernymi rezultatami, przeznaczenie w sposób jednoznaczny środków na szczeblu krajowym oraz stosowanie solidnego krajowego systemu monitoringu i oceny.

Aby sprostać określonym wyzwaniom oraz przeprowadzić skuteczną integrację mniejszości romskiej, państwa członkowskie, zwłaszcza te, gdzie społeczność Romów jest liczna, powinny w szczególności:

- *kontynuować regularny dialog dwustronny z Komisją i odpowiednimi zainteresowanymi podmiotami w celu*
 - zapewnienia spójności krajowych strategii i planów działań z przepisami i strategiami Unii, a także ze szczególną sytuacją danego państwa, w tym z głównym nurtem polityki oraz reformami sektora publicznego, oraz uwzględnienia wpływu kryzysu gospodarczego;
 - zapewnienia skutecznego wykorzystania funduszy krajowych i europejskich;
 - propagowania i monitorowania konkretnego wdrażania strategii.
- *angażować władze regionalne i lokalne*

Państwa członkowskie powinny dopilnować, aby wdrażanie strategii było spójne z planami regionalnymi i lokalnymi. Władze regionalne i lokalne są niezbędne w procesie wprowadzania zmian i muszą w pełni uczestniczyć w przeglądzie i wdrażaniu strategii. Ponadto Komisja będzie w dalszym ciągu propagować wymianę doświadczeń i budowanie sieci kontaktów z władzami regionalnymi i lokalnymi.
- *blisko współpracować ze społeczeństwem obywatelskim*

Spółeczeństw obywatelskich, a zwłaszcza organizacji romskich, nie należy uznawać za biernych odbiorców zmian, lecz należy zaapelować do nich, by odgrywały aktywną rolę we wprowadzaniu tych zmian. Muszą one odegrać kluczową rolę w zdobywaniu poparcia wśród ludności romskiej i budowaniu

³⁰ Proces sarajewski (Deklaracja Belgradzka z 7 listopada 2011 r.) obejmuje wspólny program regionalny z budżetem w wysokości 584 mln EUR poświęcony tej kwestii.

zauwania pomiędzy większościami a mniejszościami. Państwa członkowskie muszą również podjąć niezbędne środki w celu zapewnienia udziału społeczeństwa obywatelskiego w przeglądzie, wdrażaniu i monitorowaniu krajowych strategii.

- *przeznaczyć na realizację strategii proporcjonalne środki finansowe*

Państwa członkowskie muszą przeznaczyć dostateczne środki na realizację krajowych strategii integracji Romów, gdyż odzwierciedla to ambicje państw członkowskich. Oprócz finansowania krajowego działania przewidziane w takich strategiach będą również elementem negocjacji dotyczących funduszy strukturalnych i Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na okres programowania 2014–2020. Zaproponowane przez Komisję ramy polityki spójności obejmują minimalny przydział na rzecz integracji społecznej i walki z ubóstwem, lepszy dostęp do środków oraz ich lepsze koordynowanie i włączenie oraz priorytet inwestycyjny, którym jest integracja zmarginalizowanych społeczności, takich jak Romowie, oraz wymogi dotyczące uwarunkowania *ex ante*, w efekcie których inwestycje w ramach funduszy strukturalnych uzależnione są od istnienia krajowej strategii integracji Romów zgodnej z ramami unijnymi.

- *monitorować przemiany oraz umożliwić dostosowanie polityki*

Krajowe programy reform w ramach semestru europejskiego zostaną poddane analizie pod kątem spójności z krajowymi strategiami integracji Romów, a w razie potrzeby, w zaleceniach dla poszczególnych państw znajdą się odniesienia do kwestii integracji Romów, tak aby kierować stosowne państwa członkowskie na drodze do dalszego postępu. W nadchodzących latach wzywa się państwa członkowskie, stosownie do liczby ludności romskiej zamieszkującej na ich terytorium, do regularnego podejmowania kwestii integracji Romów w ich krajowych programach reform.

Ponadto dołączony do niniejszego komunikatu dokument roboczy służb Komisji zawiera podsumowanie najważniejszych zagadnień, które pomogą państwom członkowskim wyeliminować różnice między Romami a resztą społeczeństwa. Dokładna analiza zostanie udostępniona państwom członkowskim w ramach wspólnego dialogu.

Państwa członkowskie są również proszone o przekazanie Komisji swoich ustaleń poczynionych podczas monitorowania wdrażania stosownych strategii.

Agencja Praw Podstawowych UE będzie nadal prowadziła swoje sondaże w całej Unii i ściśle współpracowała z państwami członkowskimi, wspierając je podczas opracowywania solidnych krajowych systemów monitorowania.

Komisja będzie w dalszym ciągu wspierała mobilizowanie zdolności w państwach członkowskich. W tym celu powołana zostanie sieć krajowych punktów kontaktowych we wszystkich państwach członkowskich, która pozwoli dzielić się wynikami stosowania środków w zakresie integracji Romów, dzielić się najlepszymi praktykami oraz wzajemnie oceniać wdrażanie

strategii. Platforma europejska na rzecz integracji Romów będzie nadal stanowić forum wymiany poglądów dla wszystkich zainteresowanych stron.

Komisja będzie przeprowadzać coroczny przegląd realizacji krajowych strategii integracji Romów, a jego wyniki będzie przedstawiać Parlamentowi Europejskiemu i Radzie, a także w ramach strategii „Europa 2020”.

- *w sposób zdecydowany zwalczać dyskryminację*

Państwa członkowskie muszą zapewnić skuteczne egzekwowanie przepisów o niedyskryminacji na swoim terytorium. Podczas składania sprawozdania w 2013 r. dotyczącego stosowania unijnej dyrektywy w sprawie równości rasowej³¹ Komisja podejmie kwestie prawne, ze szczególnym naciskiem na aspekty mające znaczenie dla integracji Romów.

³¹ Dyrektywa Rady 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzająca w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne (Dz.U. L 180 z 19.7.2000).